

Zaļā
brīvība

Migrācija un mode

www.zalabriviba.lv

@ZalaBriviba

@zalabriviba

DACE AKULE,
Zaļā brīvība

Iespējams, ka liela daļa no mums ikdienā to nepamana, bet modes industrijas saikne ar migrāciju ir redzama gan modes vēsturē, gan mūsdienās.

“ To var pamanīt gan procesā, kā tiek ražots apģērbs, gan modes negatīvajā ietekmē uz vidi, kas veicina migrāciju.

Turklāt, šajā industrijā allaž ir bijuši nodarbināti iebraucēji, un imigrantu kopienām joprojām ir liela loma mūsdienu apģērbu ražošanas procesos.

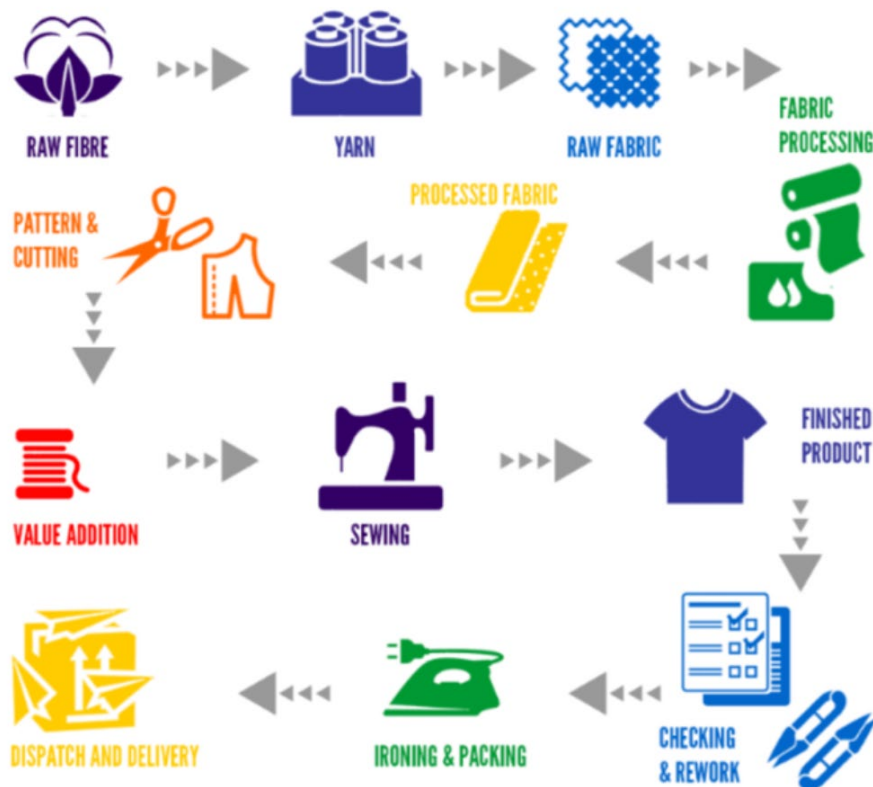
Ražošanas cikls

Mūsu reģionā, kur vēl ir visai izplatītas rokdarbu prasmes, var gadīties, ka daļa drēbju, ko mēs valkājam, esam radījuši vai nu mēs paši vai kāds mūsu pazīstamais. Arī sendienās tas bija veids, kā cilvēki tika pie apģērba kārtas – tās viņiem pašūdināja vietējie meistari un daļu apģērbu, piemēram, adījumu, darināja paši valkātāji. Taču mūsdienās, pateicoties globalizācijai, patērētāju uzvedības maiņai un uzņēmumu vēlmei pelnīt, modes industrijā dominē tā sauktais ātrās modes fenomēns. Tas nozīmē, ka:

- ražošana notiek dažādās pasaules malās, tālu no gala patērētāja jeb cilvēka, kurš apģērbu valkā,
- apģērbi tiek ražoti masveidā, nevis individuāli pielāgojot,

- veikali ir pārpildīti gatavas produkcijas, no kuras daļu neizdodas pārdot,
- zīmoli ik nedēļu piedāvā jaunas kolekcijas, mudinot patērēt arvien vairāk,
- liela daļa apģērbu ir zemas kvalitātes, jo prioritāte ir ātrumam un iespējam apģērbu nomainīt, pērkot jaunu.

Tas ietver arī gluži citu apģērbu ražošanas ciklu nekā pirms industriālās revolūcijas. Izejvielas audumu ražošanai, piemēram, kokvilna, tiek audzēta vienuviet. Pati audumu ražošana notiek citviet. Apģērbu piegriešana un šūšana notiek trešajā vietā, un pārdošana – kur citur. Piemēram, Zviedrijā var tikt pārdots Latvijā ražots T-krekls, kas ir šūts no Igaunijā radīta trikotāžas auduma, kura kokvilnas izejviela nāk no Uzbekistānas. Bet Eiropā daudz izplatītāks ir modelis, ka šeit pārdotie apģērbi tiek ražoti Āzijā (77% Eiropā pārdotā apģērba tiek šūti tur).

Vides migrācija modes dēļ

Šāds modes industrijas darbības modelis prasa ļoti daudz vides resursu. Modes industrija ir otra lielākā piesārņotāja pēc naftas industrijas, ja ņem vērā radītās siltumefektu izraisošās gāzes emisijas visā apģērbu ražošanas procesā – sākot no izejvielu saražošanas un pārstrādes no šķiedrām par audumiem, līdz apģērbu šūšanai un transportēšanai līdz patērētājiem, kā arī pēc apģērbu lietošanas to nogādei līdz atkritumu izgāztuvēm.

Tāpēc, saskaņā ar Starptautiskās migrācijas organizācijas aplēsēm, līdz 2050. gadam aptuveni viens miljards cilvēku būs spiesti pamest

savas dzīves vietas vides apsvērumu dēļ. Runa ir gan par ūdens resursu izsīkšanu, gan aramzemes platību zudumu, un abos šajos aspektos modes industrijai ir liela loma. Intensīva kokvilnas audzēšana ar pesticīdu un herbicīdu izmantošanu noplacina augsni, tādējādi padarot lauksaimniecības zemes par neizmantojamām barības audzēšanai. Modes industrija ir trešā lielākā ūdens patērētāja pēc naftas un papīra ražošanas industrijas, piemēram, viena kokvilnas T-krekla saražošanai nepieciešami 2700 litri ūdens – tas ir apjoms, ko viens cilvēks vidēji izdzer 2.5 gadu laikā.

Migrantu radošums un darba rokas

Imigrantu darbaspēks modes industrijā bijis nodarbināts, sākot no industriālās revolūcijas – sākot no 18. gadsimta sākuma Lielbritānijā un līdz pat 1880. gadiem Eiropā un ASV, kad modes industrija izmantoja mašīnu veidotus produktus, lai radītu apģērbu, kas ir gatavs valkāšanai. Tas prasīja lielus darbaspēka ieguldījumus, un rūpnīcas meklēja lētāko darbaspēku - sievietes un bērnus, kā arī iebraucējus ASV, kuri 18. gadsimta beigās un 19. gadsimta sākuma izmisumā piekrita jebkuriem darba apstākļiem. Zems atalgojums, garas darba stundas, nehigiēniski un nereti bīstami darba apstākļi ir iemesls tam, kāpēc šādas audumu un apģērbu ražotnes joprojām sauc par sviedru bodēm jeb sweatshops. Turklāt tās atrodamas ne tikai tā sauktajās attīstības valstīs, piemēram, Šrilankā vai Bangladešā, bet arī Londoņā un Losandželosā, kur šajās ražotnēs strādā iebraucēji – nereti ar vājām vietējās valodas zināšanām, izglītības līmeni un darba tiesību pārzināšanu.

Gan mūsdienās, gan vēsturē modes industrijas negatīvo pusi izgaismo traģēdijas, kā piemēram, ugunsgrēks apģērbu ražotnē Ņujorkā 1911.gadā, kas prasīja 146 jaunu iebraucēju dzīvības. Daži no tiem bija tikai 14 gadu vecumā. Viņi gāja bojā, jo izejas no rūpnīcas bija slēgtas, tāpēc daudzi sadega un citi – zaudēja dzīvību, izlecot no rūpnīcas daudzstāvu logiem.

Industriālās revolūcijas laikā attīstība kokvilnas audumu ražošanā tika panākta arī, pateicoties vergu tirdzniecībai – piespiedu migrācijai un nodarbinātībai. Piemēram, 1791. gadā Haiti darbojās vairāk nekā trīs tūkstoši koloniālo valstu izveidotas vergu plantācijas auduma tonēšanai indigo krāsā vajadzīgo dabīgo izejvielu ražošanai. Taču arī mūsdienās piespiedu darbs kokvilnas rūpniecībā nav izskausts: Uzbekistānā, kas ir viena no vadošajām kokvilnas eksportētājām pasaulē, šajā sektorā piespiedu kārtā tiek nodarbinātas gan sievietes, gan bērni.

“**Modes industrija rosina arī iekšējo migrāciju tā sauktajās attīstības valstīs, kur lielle modes zīmoli zemāku darba tiesību un vides prasību dēļ ir pārcēlušies ražotnes.**

Tas galvenokārt skar jaunas sievietes, kas pārceļas no maziem ciematiem uz pilsētām, atstājot laukos savas ģimenes, lai tās nodrošinātu ar šūšanas fabrikās nopelnīto.

“ Taču modes industrija ir arī spilgts piemērs tam, cik cieša ir saikne starp daudzveidību un radošumu – modes industrijā dominē dažādu izcelsmju cilvēku sadarbība un ideju konkurence.

Piemēri nav jāmeklē tālu. ASV 1870. gadā džinsu bikses izgudroja divi iebraucēji no Eiropas – Levījs Stross (Levi Strauss) un Jākobs Deiviss (Jacob Davis), kurš dzimis Rīgā un uz Ņujorku izceļoja 1854. gadā. Bet šobrīd Latvijā pazīstamā modes māksliniece Natālija Janšone ir dzimusi Krievijā un pārcēlās uz dzīvi Latvijā deviņdesmitajos gados. Arī liela daļa modeļu, kas strādā modes industrijā, nedzīvo savā dzimtenē.

Vēl nevar nepieminēt arī modes inovāciju un tendenču “migrāciju” no viena pasaules reģiona uz otru. Piemēram, luksusa apģērba idejas migrēja no Francijas karaļnama uz citām karalistēm 17. gadsimta beigās, un arī šobrīd krāsu, piegriezumu un materiālu pielietojuma risinājumi šķērso tālus attālumus.

Turklāt, imigrantu kopienām ir sava loma arī lietotu apģērba biznesā, jo iebraucēju uzņēmējdarbības prasmes un kontakti starp mītnes zemi un dzimteni ļauj attīstīt lietotu apģērba tirdzniecības ķēdes. Piemēram, 2013. gadā visvairāk lietotu apģērba no Lielbritānijas nonāca Polijā, Ganā, Pakistānā un Ukrainā, un šo valstu pilsoņi veido lielas imigrantu kopienas britu salās. Arī Latvija saņem visai lielu apjomu lietotu apģērba no Lielbritānijas, un sava loma tajā ir arī Latvijas iedzīvotāju kopienai britu salās.

Secinājumi

Modes industrijas ilgtspējas izaicinājumi liek arvien vairāk pārskatīt līdzšinējo darbības modeli, jo tā negatīvo ietekmi saredz gan uzņēmumi, gan patērētāji. Šis sektors arī veicina klimata pārmaiņas un rada migrācijas spiedienu uz tām kopienām, kas zaudē savu dabīgo vidi. Tāpēc arī šajā jomā daudz tiek runāts par lokālāku ražošanas ciklu, kas samazinātu izejvielu transportēšanas vajadzības.

Avoti:

“Sustainability and social change in fashion”, Leslie David Burns, Fairchild books, 2019. gads

“Fashion Ethics”, Sue Thomas, Routledge, 2018. gads

“Making jeans green: Linking sustainability, business and fashion”, Paulina Szmydke-Cacciapalle, Routledge, 2018. gads

“Mode un vide: ietekme ar mīnusa zīmi”, Dace Akule, Zaļā brīvība, 2018. gads
<https://bit.ly/2mVgOgC>

“Slave to fashion”, Safia Minney, New Internationalist Publications, 2017. gads

“Clothing poverty: the hidden world of fast fashion and second-hand clothes”, Andrew Brooks, Zed Books, 2015. gads

“Climate change, migration and critical international security considerations”, Robert McLeman, International Organisation for Migration Research Series, No. 42, 2011. gads